

DUBRAVKO KLARIĆ*

Današnji trendovi kriminala u svezi sa zloporabom droga i važne karakteristike kriminalističko-metodičkog pristupa u suzbijanju

Sažetak

U širokom spektru problema koji se pojavljuju vezano uz sociopatološku pojavu zloporabe droga, jedan od najvažnijih je kriminal u svezi sa zloporabom droga, u različitim pratećim oblicima primarni, sekundarni i tercijarni, koje treba kriminalistički prepoznavati ali isto tako u suzbijanju gledati kao nerazdvojnu cjelinu zloporabe droge. Svi ti oblici imaju dijalektičnost, međusobnu povezanost, komplementarnost, kako u počinjenju, karakteristikama počinitelja tako i štetnim posljedicama po društvo u cjelini. Kriminalistički gledano kriminal u svezi sa zloporabom droga, narkokriminal ili kriminalitet droga, bilo kako ga definirali i pojmovno nazvali, veliko je i kompleksno područje, pa sukladno i tome ne bi se mogao precizno razdvojiti, zato kada se analizira, razumijeva i istražuje jedan od oblika, treba imati u vidu njegovu komplementarnost u odnosu na ostale.

Na narkoscenu u Hrvatskoj utjecaja ima svjetska narkosituacija, ali isto tako i određene domaće društvene okolnosti generator su širenju zloporabe droga, a samim time i kriminala u svezi sa zloporabom droga u cjelini, što stvara potrebu permanentne međunarodne suradnje na svim razinama suzbijanja. Nacionalna strategija i Akcijski plan suzbijanja zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj, strateški su važni dokumenti u kojima je razrađena borba protiv zloporabe droga i pojedinih čimbenika kao dijelova državnog tima. Sukladno tome, ali i s kriminalističko-znanstvenog polazišta, represivne ali isto tako i preventivne kriminalistike, treba imati u vidu da bez kriminalističko-metodičkog pristupa i proučavanja fenomenologije kriminala u svezi sa zloporabom

* mr. Dubravko Klarić, vanjski suradnik i predavač na Policijskoj akademiji u Zagrebu, predsjednik Povjerenstva za suzbijanje zlouporabe opojnih droga Zagrebačke županije i član Međunarodnog udruženja za suzbijanje droga (I.D.E.A.).

droga, na temelju modernih i sofisticiranih načela, nema učinkovitosti u suzbijanju. Kroz proaktivni pristup policijskog sustava prema kriminalu u svezi sa zloporabom droga, te sagledavajući najvažnije aspekte kao što su: rasprostranjenost, gomilanje i kretanje ilegalnog novca, povezanost i organiziranost, dinamičnost, dimenziju ugrožavanja značajnih vrijednosti, moguće je učiniti podjelu zadaća po pojedinim segmentima sustava MUP-a RH, a samim time i zajedničke strategije cjelokupnog sustava, i dalje cjelokupnog državnog represivno – preventivnog djelovanja.

Ključne riječi: zloporaba droga, kriminal u svezi sa zloporabom droga, kriminalističke karakteristike, metodika, fenomenologija, informiranost, educiranost, kriminalističko – policijsko djelovanje, proaktivni pristup, učinkovitost.

1. DANAŠNJI TREND OVI ZLOPORABE DROGA I KRIMINALA U SVEZI SA ZLOPORABOM DROGA

1.1. Međunarodni aspekti zloporabe droga

Stalna promjenljivost međunarodne narkoscene, kako u potrošnji – potražnji tako i ponudi – proizvodnji – krijumčarenju – ilegalnoj preprodaji, samo su neki od razloga što je cjelokupno stanje zloporabe teško iskazati egzaktnim pokazateljima.

Prema najnovijim dostupnim statističkim pokazateljima koje u svojem godišnjem izvješću, o svjetskoj situaciji zloporabe droga daje *Ured za suzbijanje droga i kriminala Ujedinjenih naroda (UNODC – United Nations Office on Drugs and Crime)*, osnovan 1997. godine sa sjedištem u Beču, Austrija, broj osoba u 2005. godini koje troše drogu bio bi:

Broj osoba, potrošača droga u svijetu u 2005. godini prema podacima koje daje UNODC, a prosudba je učinjena na temelju izvješća koja su dostavile pojedine države							
	Svi tipovi droga	Produkti kanabisa	Amfetamini		Kokain	Opijati	Heroin
			Različiti tipovi amfetamina	Ecstasy			
Prosudba o broju potrošača izražen u milijunima	200	162	25	10	13	5	11
Izraženo u postocima cjelokupan broj potrošača od 200 milijuna (dob 15–64 godine), u odnosu na cjelokupnu svjetsku populaciju iznosio bi 5%.							

Tablica 1: Broj osoba koje troše drogu

Prema istom izvoru za period od 2001. do 2003. godine, ukupan broj potrošača droga kretao se oko 185 milijuna ili 4,7% ukupne svjetske populacije. Navedeni podaci su prosudbe bazirane na dobivenim podacima od država o stanju zloporabe u pojedinim lokacijama svijeta, koje su davale podatke o stanju zloporabe po pojedinim tipovima droga, tako da u zbroju prema cjelokupnoj prosudbi taj broj i prelazi iskazani ukupni zbroj

potrošača. No, kao što je rečeno u uvodnom dijelu ovog poglavlja, teško je iskazati točne podatke zbog različitih čimbenika u pojedinim dijelovima svijeta kao što su politička situacija, ratno stanje, neučinkovitost praćenja pojavnih oblika i slično.

Prateći svjetsku situaciju zloporabe droga, prema podacima UNODC-a, godišnji odljev novca u sustav kriminala u svezi sa zloporabom droga, znači izvan kontrole državnog sustava, iznosi u svijetu preko 700 milijardi USA dolara.

Ilegalna proizvodnja droge u svijetu mjerljiva je danas u tisućama tona. Prema raspoloživim podacima (UNODC, INTERPOL – *Drug report 2005.*, *Drug situation 2004.* – DEA – *Drug Enforcement Administration – Uprava za suzbijanje droga SAD-a*), policije, carine, službe koje se bave suzbijanjem droga tijekom 2004. godine zaplijenile su 6 189 tona marihuane i 1 471 tonu hašiša i hašiševog ulja te raznih pripravaka koje sadržavaju produkte kanabisa.

Svjetske zapljene produkata kanabisa, izražene u tonama, za period od 2002. do 2004. godine, iz kojih je vidljiv znatan porast zloporabe tog najraširenijeg tipa droge			
	2002.	2003.	2004.
Marihuana	4 743	5 850	6 189
Ostali produkti - hašiš	1 090	1 386	1 471

Tablica 2: Količine zaplijenjenog kanabisa tijekom 2004.

Svjetske zapljene droga u posljednje tri godine izražene u tonama (Kanabis je iskazan u gornjoj tablici) (UNODC)			
Tip droge	2002.	2003.	2004.
Koka - biljka	820	880	1 207
Kokain	390	450	588,5
Opijum – sirovi i prerađeni	71	155	209
Heroin	58	60	60,3
Morfin	20	40	39,2
Metaamfetamini	10,5	12	10,9
Ecstasy	6	6	8,1
Amfetamini	6	6	6
Metakvalon	3	4	4,1
Depresori	1,5	1,7	2,3

Tablica 3: Svjetska zapljena droga u posljednje tri godine

Analizirajući svjetske zapljene vidljivo je da je u porastu zloporaba kokainskog i opijatskog tipa droge (polusintetičkih), a u posljednjih dvije godine i ecstasyja (sintetički tip). Imajući u vidu da, prema međunarodno standardiziranim prosudbama, ukoliko su

zapljene preko 25% od cjelokupne svjetske ilegalne proizvodnje droga, to je dobar rezultat i kreće se u prosjeku. Iz ovoga je lako vidljivo kolika je onda stvarna godišnja ilegalna proizvodnja, a samim time i distribucija.

Prikazani i opisani statistički pokazatelji dovoljno su ilustrativni prema svjetskoj narkosceni, a prema samoj tematici i razini ovog članka, ne bi bilo svrsishodno iznositi druge pokazatelje.

Danas nema lokacija na svijetu gdje zloporaba droga nije prisutna, manje ili više u nekom obliku. Posljednjih godina neke lokacije poglavito u Europi (jugoistočni dio), ali i na području Rusije (države koje su nastale raspadom SSSR-a), države u tranziciji, te središnji i sjeverni dio Afrike, doživjele su porast zloporabe droga.

Kao značajno treba naglasiti i ekspanziju sintetičkih droga na ilegalnim tržištima, te isto tako i kokaina, što je stvorilo i novi tip krijumčara, ali i profila potrošača. Veliki profiti u obrtu kapitala sumnjivog podrijetla povezuju se s pranjem novca, kao integralnim djelom transnacionalnog organiziranog kriminala. Pojedinci, skupine i organizacije u kriminalnim sredinama, djeluju na ilegalnim tržištima droga, povezano i služeći se sofisticiranim metodama, poglavito u smislu elektroničkog transfera novca, ali i internetske preprodaje droga. Dojučerašnja pravila "igre" u kriminalnim sredinama, mijenjala su se posebno kad je u pitanju trgovina kokainom, jer ovdje se u profilu međunarodnog krijumčara pojavljuje i potrošač, s izrazitim sklonostima nasilju i agresiji.

Deseci tisuća ilegalnih laboratorija širom svijeta, godišnje proizvode ogromne količine sintetičkih droga, poglavito svih tipova amfetamina i metaamfetamina (ATS, MDMA i sl.). Tako prema godišnjem izvješću INTERPOL-a, o situaciji zloporabe u svijetu za 2005. godinu, daje se podatak da je samo na području SAD-a u 2003. godini imobilizirano 10 000 ilegalnih laboratorija za proizvodnju sintetičkih droga, a u razdoblju od 2001. do 2005. godine povećana je zloporaba sintetičkih droga u srednjoj, srednjoistočnoj i istočnoj Europi, što podrazumijeva i područje Hrvatske.

Također u smislu porasta zloporabe sintetičkih droga, navode se jugoistočna Azija, sjeverna i središnja Afrika, te Kanada i Australija. Već ustaljeni pravci i rute krijumčarenja droge iz izvorišta proizvodnje, sa svojim direktnim i cirkularnim (zaobilaznim) smjerovima, stvorili su pravu "paukovu" mrežu nad cijelim svijetom. Kokainski putovi iz sjevernog dijela Južne Amerike (Kolumbija, Bolivija, Peru, Ekvador, Guatemala...), nisu samo usmjereni prema SAD-u, već šaroliko prekoocenskim smjerovima opskrbljuju stotinama tona kokaina gotovo sva ilegalna tržišta droge u svijetu.

Već tradicionalni putovi opijatskih tipova droge (heroína) i produkata kanabisa, idu prema Europi i dalje, a jednim dijelom i prema Kini (prema podacima INTERPOLA u Kini, u zapadnom dijelu Pokrajina Ksingjian evidentirano je 1,5 milijuna heroinskih ovisnika, a operativne prosudbe su da broj ovisnika u cijeloj Kini prelazi 7 milijuna) i Australiji, iz polazišta Zlatnog trokuta droge (jugoistočna Azija – Myanmar, Tajland, Laos) i Zlatnog polumjeseca droge (jugozapadna Azija – Afganistan, Pakistan, Iran – prema operativnim prosudbama u Iranu je oko 2 milijuna ovisnika, od toga, 1,2 milijuna heroinskih).

Tu je i za Hrvatsku značajan pravac Balkanska ruta iz pravca istoka prema zapadu, a s obzirom na geostrateški položaj Hrvatske. Krijumčarenje tim pravcem nije samo

tranzitnog karaktera već i radi opskrbe ilegalnog tržišta u Hrvatskoj. Tako se Hrvatska javlja kao zemlja destinacije.

Promjenjivost svjetske narkosituacije slikovito bismo mogli promatrati kao napuhani balon. Kad se uzme u ruke i stisne, dobije nepravilan oblik, s puno udubina i ispupčenja. Kad se pusti vrati se u normalan okrugli oblik te zadržava onaj svoj cjelokupni prvobitni opseg i volumen.

1.2. Stanje zloporabe droga u Hrvatskoj (hrvatska narkoscena)

Korijeni zloporabe droga u nas potječu negdje oko 1969. godine dok se problematika droga gledala kao rijedak, ekstravagantan problem. Tadašnja državna politika promicala je stavove da je to utjecaj "trulog kapitalizma" na ondašnje "zdravo" socijalističko društvo, dok je Hrvatska bila dio bivše jugoslavenske državne asocijacije. Ipak, na *Konferenciji opunomoćenika vlada*, koje su prihvatile *Konvenciju o psihotropnim supstancijama* u Beču, 1971. godine bio je i predstavnik Jugoslavije, koji je potpisao pristupanje Konvenciji.

Interesantno je da su četiri nazočne države glasale protiv te Konvencije, smatrajući je nepotrebnom, odnosno pretjeranom i da se ne treba očekivati drastičan rast zloporabe. To su bile: Belgija, Nizozemska, Austrija i SR Njemačka. Ubrzo su shvaćeni pogrešni stavovi, i te države su doživjele drastične probleme sa zloporabom droga. Naknadno, u razdoblju od tri godine, potpisale su Konvenciju.

Širenje zloporabe droga nije se moglo zaustaviti, kako u smislu potrošnje, tako i svih drugih oblika kriminala u svezi sa zloporabom droga. Krakove "hobotnice" droge teško je bilo i nemoguće presjeći, no nastojalo se staviti u granice kontroliranog. Godine 1980. situacija postaje sve ozbiljnija, ponuda droga na ilegalnom tržištu u Hrvatskoj sve je veća i raznovrsnija (uz dotadašnju dominantnost kanabisa, sve više dolaze opijati, ali i sintetičke droge). Samo 1981. godine kriminalistička praksa bilježi na širem području Zagreba 36 ilegalnih nasada "plantaža" indijske konoplje radi dobivanja marihuane.

Sukladno porastu potrošnje raste i ponuda. Uz opijum koji je dolazio iz Turske i dijelom iz Makedonije, sve više dolazi i heroin, i to jugozapadno azijski (*brown sugar*), tada već utemeljenom Balkanskom rutom (u veljači 1979. godine bio sam na sastanku u tadašnjem *Saveznom sekretarijatu unutrašnjih poslova* u Beogradu, gdje smo uz nazočnost predstavnika stranih policija - Bugarska, Turska, Rumunjska, Mađarska, Austrija, Italija, Njemačka, Cipar, Grčka - definirali i imenovali putove droge iz pravca istoka prema zapadu, Balkansku rutu).

Već 1979. godine na području Hrvatske bilježi se osam smrtnih slučajeva od predoziranja heroinom, 1980. godine šest, a 1981. bilo ih je dvanaest. Radi nabavke droge i sredstava za kupnju droge, raste i sekundarni kriminal ovisnika o drogama. U razdoblju od 1979. do 1985. godine učestali su napadi na legalne izvore droge (bolnice, domovi zdravlja, ljekarne, skladišta lijekova), i to kroz krivotvorenja zdravstvenih recepata i druge medicinske dokumentacije, ali i krađe i teške krađe. Ilegalno tržište drogama bilo je snabdijevano "mravljim krijumčarenjem" droge od nekoliko desetaka grama do nekoliko stotina grama.

Porast potrošnje samo je dio slike koja je nastavila svoj kontinuitet do danas. Širenje međunarodnog narkotržišta svojim utjecajem u Hrvatskoj, uz ostalo, stvorio je narkoscenu

identičnu onoj svjetskoj i europskoj. Danas se kod nas zloporabe gotovo svi značajniji tipovi droga kao primjerice u Nizozemskoj, Španjolskoj, Mađarskoj, Rusiji.

Liberalizacija graničnog prometa kao sastavni dio integralnog procesa u Europi, stalna turistička i pomorska orijentacija Hrvatske, nazočnost naših državljana u zemljama gdje postoji izvorišna proizvodnja droga, kulturne, prijateljske, rodbinske, poslovne i druge veze hrvatskih građana s građanima drugih zemalja koje imaju značajnu ilegalnu proizvodnju i potrošnju droga, bitno utječu na dostupnost svih vrsta droga u Hrvatskoj.

**KRATKI PREGLED OSNOVNIH STATISTIČKIH POKAZATELJA STANJA
 KRIMINALA U HRVATSKOJ PREMA PODACIMA MUP-a RH,
 za posljednje dvije godine**

Policijska uprava	Prijavljena kaznena djela			Razriješena kaznena djela			Naknadno otkrivena kaznena djela		
	Broj djela		+ - %	Broj djela		+ - %	Broj djela		+ - %
	2005.	2006.		2005.	2006.		2005.	2006.	
zagrebačka	23.750	23.805	+0,2	13.623	12.927	-5,1	9.777	9.443	-3,4
splitsko-dalmatinska	7.628	8.381	+9,9	5.692	6.020	+5,8	3.535	3.561	+0,7
primorsko-goranska	6.561	6.484	-1,2	4.872	4.925	+1,1	3.704	3.688	-0,4
osječko-baranjska	4.183	4.209	+0,6	3.140	3.293	+4,9	1.920	2.228	+16,0
istarska	7.510	7.174	-4,5	3.816	3.925	+2,9	2.454	2.440	-0,6
dubrovačko-neretvanska	1.692	1.675	-1,0	1.422	1.451	+2,0	682	625	-8,4
karlovačka	2.074	2.214	+6,8	1.400	1.597	+14,1	882	971	+10,1
sisačko-moslavačka	2.612	2.648	+1,4	1.735	1.940	+11,8	923	1.068	+15,7
šibensko-kninska	2.676	2.798	+4,6	1.739	1.908	+9,7	844	1.025	+21,4
vukovarsko-srijemska	3.356	3.130	-6,7	2.403	2.217	-7,7	815	780	-4,3
zadarska	3.117	3.256	+4,5	1.705	2.045	+19,9	769	1.017	+32,2
bjelovarsko-bilogorska	1.324	1.485	+12,2	974	1.135	+16,5	367	353	-3,8
brodsko-posavska	1.763	2.111	+19,7	1.301	1.646	+26,5	619	673	+8,7
koprivničko-križevačka	1.438	1.367	-4,9	1.171	1.081	-7,7	906	807	-10,9
krapinsko-zagorska	1.120	1.160	+3,6	959	939	-2,1	279	267	-4,3
ličko-senjska	1.048	1.165	+11,2	873	976	+11,8	401	501	+24,9
međimurska	1.502	1.424	-5,2	1.082	993	-8,2	452	359	-20,6
požeško-slavonska	612	805	+31,5	498	679	+36,3	179	276	+54,2
varaždinska	2.201	1.989	-9,6	1.728	1.563	-9,5	1.107	1.113	+0,5
virovitičko-podravska	1.420	1.384	-2,5	1.195	1.180	-1,3	773	757	-2,1
UKUPNO	77.587	78.664	+1,4	51.328	52.440	+2,2	31.388	31.952	+1,8

U ukupnom broju počinjenih kaznenih djela na području Hrvatske ovisnička populacija o drogama participira sa oko 30%, kao i u ukupnom broju zatvorske populacije

Važan detalj u svemu rečenom je kako treba razlučiti da postoji **realan** kriminal neovisno o saznanjima represivnog sustava države kojim se ne operira tijekom donošenja ocjena o stanju sigurnosti. Smatra se da je omjer **tamnog** polja kriminala (postoji ali nije otkriven) u odnosu na **registrirani** kriminal (otkriven, razjašnjen i dokazan) dva prema jedan, to jest na jedno otkriveno počinjena su još dva kaznena djela koja **nikada** neće biti otkrivena!

1.3. Kriminal koji se veže uz zloporabu droga

Jedna činjenica od koje treba krenuti kad je u pitanju kriminal koji se veže uz zloporabu droga jest ta, da čovjek čim je posegnuo za drogom ulazi u zonu kažnjavanja i kriminala. Primjerice: Osoba je zatečena u konzumiranju marihuane! Prema našim zakonima počinila je radnju kažnjivu s više zakonskih odrednica, i to najmanje tri: *Kaznenog zakona* čl. 173. st. 1. i *Zakona o suzbijanju zlouporabe opojnih droga* čl. 3. st. 3. i prema

**ZLOPORABA DROGA DANAS U HRVATSKOJ PREDSTAVLJA GOTOVO NERJEŠIV
SOCIOPATOLOŠKI PROBLEM?!**

OVISNIČKA POPULACIJA prema podacima HZJZ prelazi broj od 24 000 ovisnika o drogama, gdje je već klinički dijagnosticirana ovisnost. Ovdje treba uzeti u obzir i tamnu brojku koja je prema nekim prosudbama 1: 2, što znači još barem 15 000 ovisnika. Analiza postojeće situacije u odnosu na ovu populaciju pokazala je višegodišnji raspon od razvitka ovisnosti do traženja medicinske pomoći. Potrošnja droge onih koji konzumiraju drogu za vrijeme vikenda, "eksperimentatora" te "povremenih" potrošača kreće se između 50 – 80 000.

REZIME: DNEVNO U HRVATSKOJ PREKO 80 000 OSOBA NA NEKI NAČIN MANIPULIRA DROGAMA.

Prema podacima MUP-a RH, posljednjih godina prijavljuje se preko 8 000 kaznenih djela, koja se direktno odnose na sve oblike zlorabe droga (čl. 173. KZ-a). Važan detalj u svemu rečenom je kako treba razlučiti da postoji realan kriminal neovisno o saznanjima represivnog sustava države kojim se ne operira tijekom donošenja ocjena o stanju sigurnosti. Smatra se da je omjer tamnog polja kriminala (postoji ali nije otkriven) u odnosu na registrirani kriminal (otkriven, razjašnjen i dokazan) dva prema jedan, to jest na jedno otkriveno počinjena su još dva kaznena djela koja nikada neće biti otkrivena!

MORTALITET – posljednjih godina smrtnost od droge prelazi brojku od 100 osoba godišnje. Taj broj odnosi se na izravno predoziranje drogom, no broj je sigurno veći kad se uzmu u obzir i druge zadesne smrti potrošača droga, gdje je droga neizravno utjecala na stradavanje sa smrtnom posljedicom.

ODLJEV NOVCA U SUSTAV KRIMINALA U SVEZI SA ZLOPORABOM DROGA GODIŠNJE PRELAZI MILIJARDU I POL KUNA!

Zakonu o prekršajima protiv javnog reda i mira. Naravno da će se u tijeku policijskog izvida sagledavati i razjašnjavati sve okolnosti oko počinjenja opisane kažnjive radnje, što će utjecati i na inkriminaciju i podnošenje odgovarajuće prijave nadležnom tijelu, i sam tijekom postupka, bilo da se radilo o kaznenom ili prekršajnom postupku. Gledajući ovu relativno jednostavnu pretpostavku, kad bi se stvari završavale na samo tako predviđenim okolnostima u odnosu na zlorabu, situacija glede suzbijanja i ne bi bila tako složena, a samim time niti opseg zlorabe. No, to je samo početak cijelog složenog mozaika kriminala u svezi sa zlorabom droga.

Recimo ovdje da je u načelu najveći broj ovisnika prinuđen, barem jednim dijelom, sredstva za život i kupnju droge priskrbivati preprodajom droge. Samo rijetko bogatim ljudima moguće je drogirati se, a ne nabavljati novac za drogu preprodajom droge. Droga prisiljava ljude, kako da je uzimaju, tako i da je prodaju. Najlakši i ovisniku najdostupniji način nabave novca za drogu upravo je preprodaja droge, čime se zapravo ovisnost i širi dalje. Ovo treba imati u vidu kao vrlo značajno kod uzimanja stranih modela ulaska ovi-

Kaznena djela za koja se progoni po službenoj dužnosti

Glava KZ-a	Kaznena djela protiv	Ukupno		+ - %	Razriješena		+ - %
		2005.	2006.		2005.	2006.	
X.	života i tijela	1.441	1.549	+7,5	1.307	1.452	+11,1
XI.	slobode i prava čovjeka i građanina	3.488	3.599	+3,2	3.401	3.500	+2,9
XII.	Republike Hrvatske	5	9	+80,0	3	8	+166,7
XIII.	vrijednosti zaštićenih međ. pravom (bez čl. 173.)	363	400	+10,2	313	361	+15,3
	čl. 173. - zloporaba opojnih droga	8.186	8.346	+2,0	8.180	8.333	+1,9
XIV.	spolne slobode i spolnog ćudoređa	622	610	-1,9	583	577	-1,0
XV.	časti i ugleda						
XVI.	braka, obitelji i mladeži	4.854	5.420	+11,7	4.853	5.418	+11,6
XVII.	imovine	45.578	45.292	-0,6	19.947	19.634	-1,6
XVIII.	zdravlja ljudi	26	36	+38,5	25	36	+44,0
XIX.	okoliša	486	586	+20,6	413	496	+20,1
XX.	opće sigurnosti ljudi i imovine (bez čl. 272. i čl. 273.)	577	665	+15,3	448	497	+10,9
	sigurnosti prometa	2.359	2.385	+1,1	2.291	2.336	+2,0
XXI.	sigurnosti platnog prometa i poslovanja	3.033	3.082	+1,6	2.963	3.069	+3,6
XXII.	pravosuđa	391	340	-13,0	391	343	-12,3
XXIII.	vjerodostojnosti isprava	5.089	5.309	+4,3	5.081	5.322	+4,7
XXIV.	javnog reda (bez čl. 333.)	1.846	1.904	+3,1	1.815	1.882	+3,7
	čl. 333. - udruživanje za počinjenje kaznenih djela	29	26	-10,3	31	27	-12,9
XXV.	službene dužnosti	1.194	1.088	-8,9	1.194	1.082	-9,4
XXVI.	oružanih snaga Republike Hrvatske	150	146	-2,7	150	146	-2,7
	vrijednosti zaštićenih posebnim zakonima	229	257	+12,2	230	257	+11,7
UKUPNO		79.946	81.049	1,4	53.619	54.776	2,2

snika u zonu kriminala, i kod primjenjivosti na našu situaciju u Hrvatskoj. Neće biti isto financiranje jednog ovisnika, koji je u četveročlanjoj obitelji primjerice u Švicarskoj i onog u Hrvatskoj. Prihodi takve švicarske obitelji, ako su hipotetski gledano oko 10 000 eura mjesečno, može se odvojiti financiranje ovisnosti jednog člana s 2 000 eura. U takvom slučaju druge su i okolnosti, kad će taj član ovisnik ući dublje u zonu kriminala radi nabave sredstava za kupnju droge. Kod nas u Hrvatskoj iako cijene pojedinih tipova droge nisu u velikom raskoraku prema onim europskim, platežna je moć znatno niža, i tako će jedan ovisnik morati vrlo brzo ući u zonu kriminala, znatno brže nego u državama razvijenog zapada. To je samo jedna od realnosti u mozaiku zloporabe droga i pratećeg kriminala. Analiza i prosudba stanja je svakako složenija i kompleksnija.

Kriminal u svezi sa zloporabom droga, narkokriminal ili kriminalitet koji se veže uz zloporabu droga je veliko i kompleksno područje, pa sukladno tome ne bi se ni mogao precizno razdvojiti, jer se svi njegovi oblici miješaju i nadopunjuju, i kad se istražuje jedan od oblika treba imati u vidu njegovu komplementarnost u odnosu na ostale.

Iako bi se danas moglo reći da u odnosu na zloporabu droga, dominiraju dva glavna prateća oblika sekundarni i tercijarni, podjela koju je dao Modly, 1988. prihvatljiva je osnova za daljnju nadogradnju kriminalističke prakse u znanstveno razmišljanje u svezi s tim:

"PRIMARNI kriminalitet odnosi se na kaznena djela povezana s proizvodnjom, fabrikacijom, preradom, kupnjom, prodajom, izvozom i distribucijom droge (čl. 173. KZ-a).

SEKUNDARNI kriminalitet odnosi se na kaznena djela počinjena pod djelovanjem droga ili u tijeku apstinencijske krize radi nabave droge ili sredstava za kupnju droge.

TERCIJARNI kriminalitet je društveno najopasniji. To je kriminalitet vezan za međunarodne kriminalne organizacije koje se bave proizvodnjom, trgovinom i krijumčarenjem droge. To su organizatori ilegalne trgovine drogom koje, s obzirom na društvene položaje što ih zauzimaju, možemo svrstati u kategoriju kriminalaca tzv. bijelog ovratnika!"

Kad danas govorimo o PRIMARNOM kriminalitetu koji se veže uz zloporabu droga, podrazumijevamo poglavito dva ključna oblika kriminalnih radnji: neovlaštenu proizvodnju i stavljanje u promet. Neovlaštena proizvodnja podrazumijeva kako poljoprivrednu proizvodnju u smislu sadnje biljki iz kojih se može dobiti opojna droga, primjerice mak, indijska konoplja, različite gljive i kakteje, ali isto tako i proizvodnju sintetičkih droga, ilegalne laboratorije uz uporabu prekursora, otapala, reagensa i drugih kemijskih tvari potrebnih kao osnova u kemijskim procesima proizvodnje. Stavljanje u promet opojne droge, raščlanjeno je i inkriminirano sa lakšim i kvalificiranim oblicima u čl. 173. KZ-a, i to u Glavi 13. gdje su inkriminirana kaznena djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom.

KRIMINALNE AKTIVNOSTI OVISNIČKE I POTROŠAČKE POPULACIJE U CILJU NABAVKE DROGE I SREDSTAVA ZA KUPNJU DROGE, I DELIKTI POD UTJECAJEM DROGE – SEKUNDARNI KRIMINAL

OBILJEŽJA:

- Svaki delikt u biti sadržava određenu dimenziju nasilja – izrazito nasilnički kriminal gdje su agresija, svirepost, uporaba oružja i oruđa prikladnog za ozljeđivanje i napad., dolaze do izražaja.
- Opskrbljenost ilegalnog tržišta gotovo svim tipovima droga
- Novi profil ovisnika – krijumčara i preprodavača - stimulativna sredstva – sintetičke droge – povećanje agresije
- Stjecanje ilegalnog novca – nerazmjernost imovine –kapital sumnjivog porijekla

- DELIKTI:

- zlouporaba droga čl. 173. KZ
- Krađa čl. 216. KZ, Teška krađa čl. 217. KZ, Razbojnička krađa čl. 219. KZ, Razbojništvo čl. 218. KZ, Oduzimanje tuđe pokretne stvari čl. 221. KZ, Prijevara čl. 224. KZ, Krivotvorenje isprave čl. 311. KZ, Posebni slučajevi krivotvorenja isprave čl. 213. KZ
- Kaznena djela protiv opće sigurnosti ljudi i sigurnosti prometa (Glava dvanaesta KZ)
- Kaznena djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa (Glava četrnaesta KZ - silovanje, spolni odnošaj s nemoćnom osobom, prisila na spolno odnošaj, spolni odnošaj s djetetom, iskorištavanje djece ili maloljetnih osoba za pornografiju, podvođenje...)
- Međunarodna prostitucija čl. 178. KZ (GHB, ROHYPNOL)
- Kaznena djela protiv života i tijela (Glava deseta KZ –ubojstvo, teško ubojstvo, ubojstvo na mah, čedomorstvo...)

5

Svako kršenje odnosno počinjenje protupravnih radnji razumijeva se PRIMARNIM kriminalitetom, premda je krijumčarenje, kao oblik zloporabe isto tako i dio sekundarnog kriminala. Krijumčarenje kao pojam podrazumijeva ilegalno prenošenje i unošenje u carinsko područje jedne države, preko državne granice, no u širem smislu to krijumčarenje može se događati i unutar samog teritorija države, i kao takvo biti dijelom i sekundarnog

kriminala u svezi sa zloporabom droga (potrošači idu u preprodaju radi ostvarivanja sredstava za daljnje financiranje svoje ovisnosti).

Primjerice ilegalno prenošenje nekoliko grama neke droge iz Zagreba u Split. Ne treba zaboraviti da se i u tom obliku krijumčarenja koriste isto takvi modaliteti ("skriveni bunker", skrivanje u raznim prostorima prtljage, vozila, u tijelu...) kao i u međunarodnom krijumčarenju. Današnja domaća i međunarodna kriminalistička praksa PRIMARNI i TERCIJARNI kriminalitet, podrazumijeva kao usko povezanu cjelinu. Kao akteri terci-jarnog kriminala u svezi sa zloporabom droga pojavljuju se pojedinci, skupine i organizacije. Ovo njihovo djelovanje svodi se isključivo na ostvarivanje imovinske koristi od proizvodnje, krijumčarenja i ilegalne trgovine. Ovdje bih uzeo kao relativno shvaćanje organiziranosti u smislu kriminalnih aktivnosti koje se vežu uz kriminal u svezi sa zloporabom droga. Kriminalistički važan je detalj u kojem je pravcu bio stupanj organiziranosti. Primjerice nije isto ako je više osoba udruženo u skupinu nabavljalo i preprodavalo drogu, a svi su imali određene uloge u tome, s tim da stupanj organiziranosti nije ukazivao na veću dimenziju u smislu organizacije. Situacija se znatno mijenja ako je netko od tih članova skupine imao takvu strukovnu poziciju i položaj (primjerice: carinik, pravosudni djelatnici, policijski službenik, međunarodno otpremništvo – špediter, i slično), koja mu je zbog samog obavljanja posla omogućavala podršku kriminalnom djelovanju, spregu, u počinjenju ilegalnih poslova cijele skupine. U tom slučaju možemo govoriti o pojavljivanju sofisticiranih oblika transnacionalnog organiziranog zločina, gdje se uz kriminal u svezi sa zloporabom droga, terorizam, trgovinu oružjem, ljudskim dijelovima, nuklearnim tvarima..., pojavljuje neminovno i korupcija, pranje novca, zloporaba ovlasti i slično.

Nestabilna politička situacija u pojedinim područjima u svijetu čini mnoge zemlje u većoj mjeri izloženijima i osjetljivijima prema ilegalnoj proizvodnji, preradi, krijumčarenju i potrošnji droga. Mogućnost stjecanja brze i velike dobiti proizvodnjom, krijumčarenjem i preprodajom droga, uvjetovala je da se transnacionalni organizirani kriminal preusmjeri na bavljenje kriminalom u svezi sa zloporabom droga kao dominantnim oblikom, a poglavito i zato što otkrivanje i dokazivanje te vrste kriminalnih aktivnosti iziskuje iznimne napore i sredstva društvene zajednice, represivnog sustava, te zahtijeva stalnu i učinkovitu suradnju na međunarodnoj razini. Imobiliziranje kriminalnih organizacija koje danas djeluju u svijetu i nije moguće u cijelosti. Kad se uHITE pojedini članovi u većem ili manjem opsegu, ili s jačom razinom u hijerarhijskoj ljestvici organiziranosti, zaplijeni se veća količina droge to je slikovito gledano kao kad bi "pokidali jedan dio paukove mreže, koju će on opet obnoviti", i tako se i mreža organiziranog kriminala brzo obnovi i djelovanje se nastavlja.

Svjetski poznate kriminalne organizacije kao talijanska *Mafija – Cosa Nostra*, *Camora*, *N' drangheta* i *Nuova sacra corona unita*, kineske *Trijade*, japanska *Yakuza*, nigerijske kriminalne organizacije, Ruska mafija – Čečenska, te albanske i turske kriminalne organizacije, uz niz drugih kriminalnih organizacija koje u svom organizacijskom smislu imaju etnički predznak, dominiraju u trgovini drogom. Tajnost je jedna od glavnih značajki spomenutih organizacija, a samim time i unutarinja struktura. Dobra organiziranost (subordinacija, nepisana pravila, podjela rada...) očituje se u svim oblicima manipulacije drogom (proizvodnji, pakiranju, označavanju, krijumčarenju, preprodaji, kao i kod pranja ilegalno stečenog novca u legalne financijske poslove).

Primjerice: Pablo Eskobar bio je jedan od vodećih (ako ne i najveći) "lord" kolumbijskog kartela Medellin. Dominirao je kolumbijskom narkoscenom do 1991. godine. Uz sve kriminalne aktivnosti vezane uz zloporabu droge uspio je određenim političkim postupcima (dobročinitelj) prema siromašnom stanovništvu, stvoriti o sebi sliku kolumbijskoga Robina Hooda. Njegovi poslovi mjerljivi su u bilijunima US\$, a utjecaj je sezao do svih razina državne vlasti. Krajem prosinca 1993. godine, u velikoj akciji u kojoj je uhićeno mnogo vodećih ljudi Medellin kartela, ubijen je Pablo Eskobar, no velike "poslove" s kokainom nastavili su drugi "lordovi i baruni" braća Orejuela, Jose Santa Cruz – Londonoa, Cali kartel i drugi, jer je reparabilnost kriminalnih organizacija vrlo velika. Uhićenja 2003. i 2004. godine nekih od spomenutih nasljednika Escobara nisu uništile unosne kriminalne aktivnosti vezane uz kokain.

Promet, putovanja, globalizacija kontakata na svim razinama društveno–ekonomskih, pa tako i kriminalnih osnova, pospješili su i krijumčarenje i ilegalnu trgovinu drogama na svim svjetskim lokacijama, a također i uključenost hrvatskih državljana.

Naša kriminalistička praksa potvrdila je ovu činjenicu pa je tako 1997. godine zaplijenjena veća količina kokaina (557 kilograma) u Rijeci, a akteri toga krijumčarenja su bili hrvatski državljanin, s tim da je kao supočinitelj uhićen i jedan visoki časnik MUP-a RH. Godine 1998. u Zagrebu dvojica hrvatskih državljana uhićeni su zbog osnovane sumnje da su organizirali krijumčarenje marihuane iz Malezije u Hrvatsku, a tom prilikom zaplijenjeno je 11 tona spomenute droge. Tijekom kolovoza 1998. godine na području Koprivničko–križevačke županije zaplijenjeno je 38 kilograma heroina a uhićena su četiri hrvatska državljana. Iz Guatemale su jahtom u Hrvatsku četiri hrvatska državljana pokušala prokrijumčariti 241 kg kokaina. Kokain je 2000. godine zaplijenjen u sklopu akcije policije u Istri.

U opisanim, samo u nekim od značajnijih slučajevima bilo je različitih socijalnih i strukovnih profila ljudi, od nezaposlenih niže stručne spreme, obrtnika, do visoke stručne spreme, policijskih službenika, časnika HV, djelatnika međunarodnog otpremništva i drugih. Vidljivo je da organizirani kriminal ima neupitno jak međunarodni utjecaj i značaj. Međunarodne kriminalne organizacije imaju svoje "ogranke" u mnogim državama, pa tako i u Hrvatskoj. Zato se problematika krijumčarenja droga poglavito u smislu primarnog odnosno tercijarnog kriminala, ne može gledati izvan koncepta globalnog svjetskog problema.

Slijedom kriminalističke prakse, rekao bih da svaki pripadnik kriminalne organizacije ili skupine, ovisno o školovanju, položaju u kriminalnome svijetu, mogućnosti utjecaja na državna tijela i drugu javnogospodarstvenu strukturu, sposobnostima i vještinama pri počinjenju kaznenog djela, izvršava konkretne zadaće organiziranog kriminala, koje ne moraju odmah izgledati kako imaju veliku dimenziju, no u svakom slučaju mogu biti značajna podrška u strukturi samog počinjenja.

1.4. Sekundarni kriminal

Sekundarni kriminal koji se u današnjoj kriminalističkoj praksi definira kao oblik kriminalnog djelovanja pojedinaca i skupina u zloporabi droga, radi nabavljanja droge, sredstava za kupnju droge i pod utjecajem droge, obuhvaća velik broj kaznenih djela i

prekršaja, od krađa do najtežih imovinskih delikata, pa sve do ubojstava (što je prethodno opisano na shematskom prikazu). U odnosu na primarni i tercijarni kriminal, određeni segmenti kriminalnih aktivnosti u smislu modaliteta se ponavljaju, samo što se kao počinitelji pojavljuju konzumenti droga, odnosno, ovisnička populacija. U osobi ovisnika sjedinjeni su kako potrošač tako i kupac, to jest preprodavač droge. Počinjenje kaznenih djela pod utjecajem droge ili u stanju apstinencijske krize, predstavlja velik sigurnosni problem jer se počinjenja ne događaju samo unutar ovisničke populacije, već viktimo- loški gledano, izravno može biti ugrožen bilo tko, neovisno od preddeliktnog odnosa s počiniteljem, što je i općeniti problem cjelokupnog sekundarnog kriminala.

Često se kao akteri jednog dijela krijumčarenja (krijumčarenje uvjetno rečeno "manjih količina" – "mravlje krijumčarenje", prema kriminalističko-metodičkom žargonu, od nekoliko grama do nekoliko desetaka grama, ako je u pitanju kokain ili heroin, amfetamini, do nekoliko kilograma ako je u pitanju kanabis), pojavljuju amateri, mahom mlađe osobe potrošači i ovisnici, koji krijumčare ili preprodaju spomenute količine i tipove droga, opskrbljujući sebe i skupljajući sredstva za financiranje daljnje nabave i potrošnje. Nije isključeno da su i oni dio složenog krijumčarskog lanca zloporabe droga kao kuriri ("mazge"), za račun nekog "starijeg", profesionalca, povratnika ili "jačeg" organizatora preprodaje. Ovdje isto tako treba imati u vidu da se različite kriminalne aktivnosti često događaju unutar same ovisničke i potrošačke populacije, zatvorenih skupina pa tu nema prijavljivanja. Problem neprijavljivanja pojavljuje se poglavito i unutar obiteljskog kruga gdje su kriminalnim aktivnostima ovisnika ugroženi ostali članovi osnovne socijalne grupe – obitelji, koji se u početku sami bez stručne pomoći nastoje boriti s ovisnošću svog člana, što ih nerijetko dovodi u tragične i po njih fatalne situacije.

Jedna od današnjih karakteristika potrošača, ovisnika koja se pojavila unazad 6–8 godina, ali i ranije, no sada u znatno većem opsegu je agresivnost uvjetovana trošenjem pojedinih stimulativnih tipova droga (poglavito kokain i amfetamini).

Primjerice u smislu tercijarnog kriminala, kod krijumčarenja i ilegalne trgovine drogama na organiziranoj međunarodnoj razini, pojavljuju se potrošači droge kao akteri, naravno samo određenih tipova droga, poglavito kokaina. Uz agresiju koju prati i uporaba vatrenog oružja, prisutan je veliki obrt ilegalno stečenog novca od trgovine drogom, a potrošačku populaciju čini šarolika struktura s jačim i višim socijalno–ekonomskim statusom. Uvjetno rečeno, novostvoreni *jet set*, na temeljima sumnjivog kapitala, nepoznatog porijekla, sve više dominira gotovo u svim razinama društvenog života u Hrvatskoj.

Kao primjer iz osobne policijske prakse naveo bih jednu kriminalističku akciju širih dimenzija koja je bila poduzeta 1985. godine, a operativno–kriminalistička obrada trajala je gotovo dvije godine. U akciji je bila uhićena organizirana skupina od dvadeset međunarodnih krijumčara heroina, a sprovedli smo je u suradnji s policijama više stranih država (Akcija "Lift"), te kako je Hrvatska bila u to vrijeme u sastavu bivše Jugoslavije, bilo je obuhvaćeno više lokacija tog prostora i uspjelo se zaplijeniti preko 50 kg heroina, a dokazano je krijumčarenje preko 120 kg heroina, pravcem Balkanske rute, prema državama zapadne Europe. Također je zaplijenjeno više stotina tisuća dolara u novcu, i velik broj nekretnina koje su bile protupravno stečena imovinska korist od krijumčarenja i ilegalne trgovine heroinom.

Ovaj slučaj navodim kao karakterističan, jer je jedan od njih ušao u ljubavnu vezu s jednom ovisnicom, i sam postao konzument heroina i ovisnik, te je počeo "potkradati velike pošiljke". Preko njega kao "najslabije karike" u krijumčarskom lancu došlo se i do informacija glede imobilizacije cijele grupe. Inače, kad su saznali za njegovu ovisnost, ostali su ga krijumčari isplatili nešto novcem, a djelomično heroinom, i eliminirali iz daljnjih "poslova". Ovdje bih dodao još i to da dvojica krijumčara iz te skupine i nisu znali kako izgleda heroin, a direktno su preprodali 15 kg.

Kad se govori o zaradama od preprodaje droge, treba uzeti u obzir našu gospodarsku situaciju, i uvjetnost pojma manjih zarada i količina. Primjerice, jedan ovisnik koji nabavi količinu od dva grama heroina i plati ih 100 eura (50 po gramu), odmah po kupnji pomiješa ih radi kvantitativne vrijednosti s različitim tvarima i supstancijama (prašak za pecivo, kakao, šećer, puder...pa čak i cement), i tako od dva grama dobije četiri, što mu automatski omogućuje još 100 eura zarade. Od jednoga grama može, ovisno o koncentraciji droge, dobiti između 5 do 8 jednokratnih doza (teoretski kad je u pitanju heroin i do deset, no iz osobne kriminalističke prakse znam da je to najviše 6 doza, i najčešća koncentracija heroina koji se pojavljuje na našem ilegalnom tržištu je oko 25% diacetilmorfina, a nerijetko baš te oscilacije u čistoći mogu imati fatalne posljedice po ovisnika), koje preprodaje po cijeni od 80 do 100 kuna. Ako se ova jednodnevna zarada od primjerice samo 100 kuna, pomnoži s 30 dana u mjesecu, dobije se više od prosječne plaće u hrvatskom gospodarstvu. Na taj način i izbjegavaju ulazak u ostale kriminalne aktivnosti sekundarnog kriminala. Nažalost sa spuštanjem starosne dobi u smislu zloporabe droga, baš u rečenim aktivnostima posljednje dvije godine pojavljuju se i 15-godišnjaci, znači mlađi maloljetnici, što dodatno daje težinu dimenziji zloporabe i kriminala u svezi sa zloporabom droga.

2. MODALITETI ULIČNE PREPRODAJE DROGE

Rečeno je da se određeni načini manipulacije drogama pojavljuju u svim oblicima kriminala u svezi sa zloporabom droga, suvremeni trendovi krijumčarenja i ilegalne trgovine koji su prisutniji našoj narkosceni, ponekad se aktualiziraju, pojave se u izmijenjenom obliku, no u svakom su slučaju dijalektični i promjenjivi, prilagodljivi situacijama i lokacijama, te sredinama i potrebama koje nameće potražnja za drogom. U tom smislu logično je da određeni modaliteti nisu izvedivi u manjim urbanim sredinama, ili su modificirani, a često se događaju kombinacije kriminalistički prepoznatih modaliteta (Klarić, 2002.).

Primanje "narudžbi" putem telefonskih priključaka, izravna primopredaja. Preprodavač droge na svoj telefonski priključak, ili kojeg samo koristi za ostvarivanje kriminalnih aktivnosti, od krajnjih konzumenata prima pozive i traženoj količini određene droge, te nakon toga osobno određuje mjesto i vrijeme primopredaje droge i novca. Taj način preprodaje, između dealera i kupca zasniva se na određenom stupnju povjerenja i poznanstva i u znatnoj mjeri sve se manje koristi jer se osobe izlažu po njih velikoj opasnosti da budu uhićene u počinjenju kaznenog djela – *in flagranti*, zajedno sa materijalnim dokazima, ključnim za uspješnu provedbu kaznenog postupka (novac – droga).

(U kriminalističkom žargonu koji se veže uz suzbijanje kriminala u svezi sa zloporabom droga za preprodavača uobičajen je izraz *dealer*, a za rasturača, dostavljača koristi

se izraz *pusher*, s tim da su se ova dva izraza uzeta iz engleskog "udomaćila" na široj međunarodnoj narkosceni, kao i dosta drugih izraza koji se vežu uz zloporabu droga.)

Primopredaja u pokretu – uporaba prijevoznog sredstva. Uz prethodno ostvareni dogovor, preprodavač s drogom i kupac s novcem sjedaju u automobil, kojim upravlja treća osoba (suradnik preprodavača – vozač), te se prilikom vožnje u automobilu, obavi izravna primopredaja. Nakon toga kupac s "robom" izlazi iz vozila, a preprodavač nastavlja daljnju vožnju i dalje dogovara nove primopredaje s ostalim kupcima.

U tom slučaju, policiji je otežano otkriti osobu s predmetima kaznenog djela jer se počiniteljima, uz to što imaju mobilne telefone i prednost stalnog kretanja, otvara velika mogućnost brzog udaljavanja, bijega ili odbacivanja droge iz automobila. U toj varijanti preprodaje, preventivno–represivnu ulogu mogu imati prometni policajci, prilikom svakodnevne kontrole prometa. Osim u osobnim automobilima, spomenute osobe nerijetko primopredaju obavljaju i u vozilima javnog gradskog prijevoza (autobusi, prigradski vlakovi, tramvaji, trajekti), no zbog nazočnosti većeg broja građana u njima, postoji veći stupanj rizika da se preprodaja uoči.

Preuzimanje droge, ostavljene na za to unaprijed dogovorenim mjestima. Preprodavač osobno ili telefonski prima narudžbe od krajnjih konzumenata, koji mu unaprijed donose novac ili ga ostavljaju na dogovorenom mjestu, ili ga predaju nekoj trećoj osobi (suradniku preprodavača), a on konzumentu priopćava točno mjesto i vrijeme gdje se nalazi ostavljena količina droge. Takav način preprodaje je vrlo teško otkriti, jer se teško dolazi do saznanja o mjestu na kojemu se ostavlja droga, a ta mjesta mogu biti razna (određena mjesta u stambenima zgradama, stanovima, ugostiteljskim objektima, zatvorenim i otvorenim prostorima, javne gradske površine, parkovi, igrališta, napuštena i parkirana vozila i sl.). U ovakvim slučajevima preprodaje droge uglavnom se uhiti kupac, a vrlo rijetko preprodavač, a prioritetni je cilj uhititi preprodavača i pronaći kod njega drogu, jer se u protivnom znatno otežava daljnji tijek kaznenog postupka.

Dostavljanje droge na kućnu adresu. Takvim načinom preprodaje, uz preprodavača i kupca, uključeno je još nekoliko osoba – dostavljača, koji za preprodavača, kupcima droge dostavljaju na adresu, gdje se trenutačno nalaze. Često se radi o kućnoj dostavi *pizza* ili *fast fooda*, ali se može raditi i o bilo kojoj drugoj kućnoj dostavi (darovi, cvijeće, slastice i slično). Ovdje se novac preprodavaču isplaćuje prije same kućne dostave, osobno, ili se novac predaje dostavljaču prilikom same kućne dostave, koji zatim taj novac predaje preprodavaču.

Dostava putem poštanskih pošiljki. Osim uhodanog međunarodnog krijumčarskog lanca krijumčarenja raznih tipova droga, putem međunarodne žurne pošte, preprodavači na ilegalnom tržištu droga u Hrvatskoj, koristeći se uslugama HP-a, u raznim poštanskim pošiljkama kupcima dostavljaju na određene adrese "manje" količine droge (od nekoliko doza, nekoliko grama do više desetaka grama). Takav način preprodaje obavlja se između pojedinih gradova i u praksi nije u većoj mjeri zastupljen.

Primopredaja droga, tijekom održavanja kućnih zabava. Nerijetko, prilikom održavanja raznih kućnih zabava, "tuluma, partyja" i sl., u stanovima ili obiteljskim kućama gdje se okuplja određeni krug bliskih osoba, preprodavači na vrlo jednostavan način, bez suvišnog izlaganja da budu zatečeni prilikom preprodaje, obavljaju prodaju raznih droga

tim osobama, a ujedno "časte" i potencijalne potrošače droga. Time ih "navlače" i sebi stvaraju novi, širi krug budućih potrošača, što dakako, njima osobno predstavlja daljnju novčanu dobit (iako je ustaljena praksa u kriminalnom miljeu, da se droga ne daje besplatno, ovdje je taj modalitet uračunat u cijeni koju kupac – naručitelj plaća, tako uz sve okolnosti preprodavač rijetko može biti na gubitku, naročito u preprodaji kokaina).

Osim opisanih modaliteta tzv. ulične preprodaje, u stvarnosti ilegalnog tržišta drogama, gotovo svakodnevno preprodavači pronalaze nove načine ulične (ali i međunarodne), preprodaje. No, ono što im je gotovo svima zajedničko, jest uporaba GSM uređaja, poglavito novog Prepaid telekomunikacijskog sustava gdje je ponekad policija u podređenom položaju zbog nemogućnosti utvrđivanja vlasnika – korisnika nove TKC mreže, te dobivanja ispisa ostvarenog telekomunikacijskog prometa.

Korištenje prijevoznih sredstava – velika pokretljivost (osobni automobili, brzi motocikli, skuteri...), sljedeća su kombinacija kojom se koriste krijumčari i preprodavači. Skladištenje droge u stanovima i drugim mjestima trećih osoba, prijatelja, rodbine ili drugim skrovitim mjestima, otvoreni prostori ograde, razne rupe, udubljenja, šupljine...). Područje rada uličnih *dealera* je strogo podijeljeno, i svaki od njih ima određeni (provjereni) krug korisnika (konzumenata), kojima preprodaju drogu, te se vrlo teško upuštaju u poslove s novim, njima nepoznatim osobama (problem kod ubacivanja prikrivenog istražitelja u kriminalne sredine). Sve manje se primopredaja obavlja izravnom kupnjom droga – novac, iz "ruke u ruku", već se pronalaze novi načini kojima preprodavači nastoje policiji otežati otkrivanje, a samim time i procesuiranje, te kazneni progon počinitelja u svezi sa zloporabom droga. Nedvojbeno je da spomenuti oblici dovoljno slikovito govore o kreativnosti kriminalnog miljea vezanog uz ilegalno tržište drogama.

3. KRIMINALISTIČKO–METODIČKE KARAKTERISTIKE U SUZBIJANJU KRIMINALA U SVEZI SA ZLOPORABOM DROGA

Na osnovi *Nacionalne strategije suzbijanja zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj za period od 2006. do 2012. godine* te *Akcijskog plana suzbijanja zlouporabe opojnih droga u Republici Hrvatskoj, za 2006. do 2009. godine*, postavljeni su strateški ciljevi *Ministarstva unutarnjih poslova*, kao segmenta državnog represivnog sustava u borbi protiv zloporabe droga, koji se odnose na suzbijanje kriminaliteta vezanog uz zloporabu i krijumčarenje droga. Navedeno podrazumijeva poduzimanje niz mjera i aktivnosti prije svega usmjerenih na suzbijanje ponude (dostupnosti) opojnih droga, te interdisciplinarnim pristupom, a uz suradnju s drugim tijelima (resorima) i neke aktivnosti na području smanjenja potražnje za drogama.

Naglasak je stavljen na kontinuirano provođenje i poduzimanje svih mjera i radnji radi što učinkovitijeg nadzora državne granice kako bi se spriječili svi pojavni oblici krijumčarenja droga u Republici Hrvatskoj i preko nje, zatim suzbijanje organiziranih oblika proizvodnje i preprodaje, te suzbijanje zloporabe, odnosno ulične redukcije s ciljem sprječavanja uspostave otvorenih narkoscena i maksimalnog otežavanja nabavke droga na ilegalnom narkotržištu, te sprečavanje i suzbijanje pranja novca stečenog ilegalnom trgovinom.

Vidljivo je da je to globalno široki spektar poslova, no u operativnom smislu ostaje ono najvažnije što provode policijski službenici specijalističkih odjela za suzbijanje kriminala u svezi sa zloporabom droga, koji su i ključni nositelji policijskih poslova na suzbijanju zloporabe droga. Uz njih u "uličnoj redukciji" važni su i svi ostali dijelovi policijskog sustava, pozorničko–ophodna djelatnost, prometna i granična policija i drugi. Svakako treba naglasiti da je policajac–ophodnik taj koji najviše dolazi u kontakt s građanima. Njegova uloga nije samo represivna nego i preventivna, jer u suvremenoj policiji kad je u pitanju zloporaba droga, očekuje se da "pozornik–policajac bude i prijatelj obitelji", i da u određenome trenutku pomogne ljudski ne samo policijski. S druge strane treba biti "izvorom" informacija i saznanja, koje su vrlo korisne specijalističkim odjelima. U tom smislu djelovanje policajca–pozornika (kontakt-policajca prema projektu Policija u zajednici) kad je u pitanju zloporaba droga trebalo bi biti usmjereno:

- na prevenciju na lokalnoj razini
- na aktivno sudjelovanje u rješavanju različitih problema, poglavito asocijalnih ponašanja djece i mladih, na edukaciju, bez obzira što problemi u početku nisu u domeni kriminalnog ponašanja
- na kontakte s građanima prilikom kojih bi trebalo skupljati operativna saznanja koja se odnose na sve pojavne oblike zloporabe droga (zanimljiva su mjesta i punktovi gdje je moguć bilo koji oblik zloporabe droga – krijumčarenje, ilegalna trgovina, preprodaja, organiziranje kriminalnog djelovanja, hoteli, moteli, javne garaže, benzinske postaje izvan naselja i na autocestama, turističke agencije, predstavništva...).

Kad je riječ o informacijama glede zloporabe droga, a pogotovo u kontekstu "ulične redukcije" i suzbijanju zloporabe na lokalnoj razini, a u skladu s operativno–taktičkim postupanjima, policijski službenik trebao bi ustrajati na prikupljanju saznanja:

- o izvorima i preprodavačima droga (počinitelji provala i krivotvorenja recepata, "sitni i krupni dobavljači droga", preprodavači i njihovi izvori, plantaže i sadnje indijske konoplje u cilju dobivanja marihuane i slično)
- o konzumentima droga – "početnicima i eksperimentatorima" (snifanje ljepila, otapala, tabletomanija...)
- o povratnicima – recidivistima (povratnicima iz zatvora i drugih penalnih institucija)
- o predmetima koji se pojavljuju "na crno" u ilegalnoj preprodaji (tehnička roba, automobili, zlato, oružje, dragocjenosti – nakit, cigarete, pića i druge stvari pribavljene sekundarnim kriminalom)
- o mjestima stanovanja (okupljanja radi zloporabe u stanovima, napuštenim kućama ...) osoba sklonih zloporabi droga, putovanjima u inozemstvo radi nabave droge, izvorima novca, o vezama u inozemstvu (rodbina, prijatelji, poznanici...)
- o skupinama i pojedincima koji se pojavljuju kao akteri u tercijarnom kriminalu, umrlim osobama od droge i u svezi s drogom, ulaganju stečenog novca sumnjivog podrijetla i naglog bogaćenja u nelegalnim poslovima, poglavito pranju novca.

Pranje novca kao važan i nezaobilazni dio kriminala u svezi sa zloporabom droga, sastoji se u ulaganju protuzakonito pribavljenog novca u legalne poslove, kako bi se mogao

rabiti i prikazati kao poštena i zakonita zarada. Najjednostavnije opis postupka pranja novca mogao bi se prikazati kroz tri stadija:

1. Plasman gotovine (*Placement Stage*), u kojem se novčana sredstva pribavljena kriminalnim radnjama u svezi sa zloporabom droga, ubacuju u legalne tokove.
2. Lažiranje (*Layering Stage*), podrazumijeva niz radnji kojima se spomenuta sredstva pokušavaju prikriti višestrukim poslovnim transakcijama, ulaganjem u banku jedne države, a zatim prebacivanjem u banku neke druge države. Vlasnik računa u prvoj državi zatraži zajam i pri tom kao osiguranje koristi sredstva položena u bankama drugih država.
3. Integracija u legalne poslove (*Integration Stage*), je zadnji stadij u kojem se novac integrira u zakonite poslove, te je nemoguće utvrditi njegovo podrijetlo. *Bečkom konvencijom o drogama* iz 1988. godine (UNDCP, *A Drug Free World – We Can do it*, 1988.) i *Konvencijom o nedopuštenom prometu opojnim drogama i psihotropnim supstancijama*, UN-a iz 1988., koju je prihvatila i Republika Hrvatska, utvrđena je obveza država potpisnica da u svoje kazneno zakonodavstvo unesu i pranje novca koji potječe iz zloporabe droga. Prema našem *Zakonu o sprječavanju pranja novca* (NN 69/97. godine), postoji zakonska obveza i građana i pravnih osoba za prijavljivanje svake sumnje, koja bi prigodom gotovinskih i negotovinskih novčanih transakcija ukazivala na pranje novca. Maksimalna dobit je motivacija svih krijumčara droga. Koliko su god zapljene velikih količina droga počinile štetu kriminalnim organizacijama koje se bave krijumčarenjem droga, one su je brzo nadoknađivale još većim pošiljkama droga, te agresivnijim prodorom na ilegalno narkotržište. Nasuprot tome, oduzimanje imovine i novca stečenog kriminalnim radnjama, kriminalnim organizacijama, skupinama i pojedincima potkopava njihovu sposobnost da organiziraju i održavaju svoje operacije te mogućnost da potkupljuju (korupcija), a samim time razara se u osnovi njihova moć! Tijekom 1998. i 1999. godine na području PU splitsko-dalmatinske, provodeći operativno-kriminalističke mjere, izvidne i istražne postupke u cilju suzbijanja preprodaje i krijumčarenja droga, policijski službenici uhitili su više hrvatskih državljana radi osnovane sumnje da su organizirali lanac preprodavača heroina na području Splita, ali i da su s pripadnicima Ukrajinske kriminalne organizacije organizirali krijumčarenje heroina iz Afganistana u Hrvatsku. Također kod spomenute skupine je pronađeno i zaplijenjeno 6,2 kilograma heroina za kojeg se prosuđuje da bi postigao vrijednost na ilegalnom tržištu od tri milijuna kuna. Tijekom pretraga stanova i drugih prostorija, kao i iznajmljenog sefa koji se nalazio u FINI, pronađeno je više stotina tisuća deviznog novca, a dokazano je i ulaganje novca od droge u legalne poslove. Glavni akteri bračni par iz Splita, bili su i potrošači droga tako da su iz rečenih kriminalnih poslova, djelomično i financirali svoju ovisnost, no uz to su ostvarili i veliku zaradu. Oboje su osuđeni na dugogodišnje kazne zatvora. Generalno, kriminalistički gledano u opisanom slučaju nadopunjuju se sva tri oblika kriminala u svezi sa zloporabom droga.

Puno je podataka koji mogu i moraju biti zanimljivi policijskom službeniku koji radi na suzbijanju kriminala u svezi sa zloporabom droga, no uvijek ostaje veliki problem kako naći takvu osobu koja će moći dati opisane podatke, i gdje tražiti takvu osobu. Policajac u svom svakodnevnom radu dolazi do raznih informacija, ali nažalost vrlo teško do

onih koje mu mogu koristiti. Kriminalističkim rječnikom: policijski službenik će tražiti informatora u poročnim i neporočnim sredinama, sukladno metodičkim potrebama glede suzbijanja kriminala u svezi sa zloporabom droga, ali uvijek treba razlikovati do koje granice može ići u tim kontaktima i svakako treba imati u vidu, ako kontaktira s osobom iz kriminalnog miljea, da je to kriminalac, a ne prijateljska veza ili građanin koji nije u zoni neke kriminalne aktivnosti. No, kod te komunikacije moraju postojati, osim onih zakonom (*Zakon o kaznenom postupku, Kazneni zakon, Zakon o policiji, Pravilnik o načinu policijskog postupanja...*) određenih i druga humana i moralna pravila.

Danas se puno govori o moralnosti i terminološkom nazivu takvih osoba, te o zakonskom tretmanu. Kriminalističko učenje definira informatora kao građanina koji policijskom službeniku jednokratno, prigodno ili trajno diskretno daje povjerljive (to treba primiti kao korisne u odnosu na suzbijanje kriminala i u tom smislu su povjerljive) informacije, a one su prikladne za otkrivanje, razjašnjavanje i procesuiranje zločina, to jest za policiju imaju operativni karakter kao saznanje o počinjenom kaznenom djelu. Nazivali mi tu osobu informatorom, pouzdanikom, tajnim izvjestiteljem, "drukerom", "cinkarošom", operativnom vezom..., u biti su oni ti preko kojih policija uz ostale mjere i radnje: "gleda i sluša". Danas zakonski poznajemo i pokajnike, i u smislu operativno-istražnih radnji prikrivene istražitelje, no bit svega je dobra informacija i saznanje, te njena realizacija. Ostaje problem nagrade informatora, honoriranje te njegove aktivnosti, ako se izuzme one iz časnih građanskih uvjerenja i dužnosti. U Hrvatskoj (no i u međunarodnoj praksi) pojavljuju različita mišljenja nekih kaznenopravnih, psihosocijalnih strukovnih profila, koji drukčije gledaju na informatore (nemoralnost) i odnos policije prema njima u smislu same komunikacije i dobivanja informacije.

Potrebno je naglasiti da bez informatora ne može raditi, bilo koja policija svijeta, u bilo kojem državnom uređenju. Kad je u pitanju zloporaba droga, značajne informacije su skupe i teško dostupne, a isto tako i opasne po davatelja, zato treba raditi po svim predviđenim kriminalističkim načelima, poglavito u smislu konspirativnosti te zaštite izvora i podataka.

Suzbijanje organiziranog kriminala u svezi sa zloporabom droga, traži uporabu sofisticiranih oblika policijsko-izvidnih mjera. Takva mjera je korištenje prikrivenih istražitelja i davanje potkupnine za otkup droge. Droga je skupa i u takvoj kombinatorici mora biti u "igri" veliki novac, na kojeg treba posebno paziti da ne bude otuđen. Prodiranje u kriminalne sredine i "ubacivanje" prikrivenog istražitelja u skupinu ili organizaciju nije jednostavan kriminalistički posao.

U jednoj takvoj operativnoj kombinaciji koju smo radili s njemačkom policijom, u svezi s prekidom krijumčarskog lanca heroina iz Turske preko Hrvatske u Njemačku, operativna veza (poseban suradnik – informator) je nestala i pri tom prisvojila više milijuna njemačkih maraka (1985. godine). Doduše, poslije mjesec dana smo ga uhitili ali do tada je nestala veća količina novca. U jednoj sličnoj kombinaciji 1982. godine u suradnji s policijskim odredom Letećih brigada iz Trsta, u slučaju krijumčarenja heroina iz područja Istre u Italiju, našem informatoru, kriminalni krug koji je uspio doći do saznanja o izvoru informacija, organizirao je da mu se tehnički ošteti automobil (oslabi osovine i dovodi na sustavu kočnica), što je rezultiralo njegovim slijetanjem s ceste i teškim ozljedama. Zato je sigurno da uz sve rečeno u opisanim operativnim kombinacijama u suzbijanju kriminala u

svezi sa zloporabom droga, pojačana pažnja uvijek mora biti usmjerena na sigurnost bilo kojeg sudionika, na novac ako je u pitanju otkupnina droge, a zatim i na drogu.

Analizirajući 126 slučajeva zapljene droga na području PU zagrebačke, za vremensko razdoblje od 1980. do 1990. godine, uhićenja i zapljene droga, sprovedene su kao rezultat analize operativnih informacija, koje su dobivene od informatora iz kruga potrošačke populacije 82 slučaja (65%), 20 (15,8%) ih je bilo kao informacije od drugih policija i policijskih uprava i 24 (19%) informacije su bile dobivene kroz operativnu djelatnost kontakta s građanima i anonimnim informatorima. Vidljivo je da je najveći postotak značajnih informacija bio rezultat rada s informatorima.

U operativnoj kriminalističkoj kombinatorici u suzbijanju zloporabe droga, osim svih drugih izvidnih radnji koje će poduzimati policijski službenici (primjerice tražiti potrebne obavijesti od građana, primijeniti poligrafsko testiranje, analiziranje glasa, obaviti potreban pregled prijevoznih sredstava, osoba i prtljage, za prijeko potrebno vrijeme nadzirati i ograničiti kretanje određenih osoba na određenom prostoru - promatranje, pratnja, blokada, racija, zasjeda, klopka, nadzor prijenosa stvari i dr., poduzeti potrebne mjere u svezi s utvrđivanjem istovjetnosti osoba i predmeta, raspisati potragu za osobom i stvarima, izvršiti određena vještačenja...), često se moraju primjenjivati operativne mjere i radnje kojima se zadire u slobode i prava građana.

Sukladno *Zakonu o kaznenom postupku* (NN 62/03.), kad je u pitanju zloporaba droga, takve mjere i aktivnosti poduzimat će se kao **Posebni izvidi kaznenih djela pri-vremenim ograničenjem ustavnih prava i sloboda**. Iskustvo i načela kriminalistike trebaju biti odlučujući da policijski službenik postupanje radi zakonski, ali uz konspirativnu kombinatoriku, što znači u smislu tajnosti mjesta, vremena, identiteta osoba prema kojima se mjere poduzimaju, kao i učinkovite i svrsishodne prosudbe kod odabira tih aktivnosti.

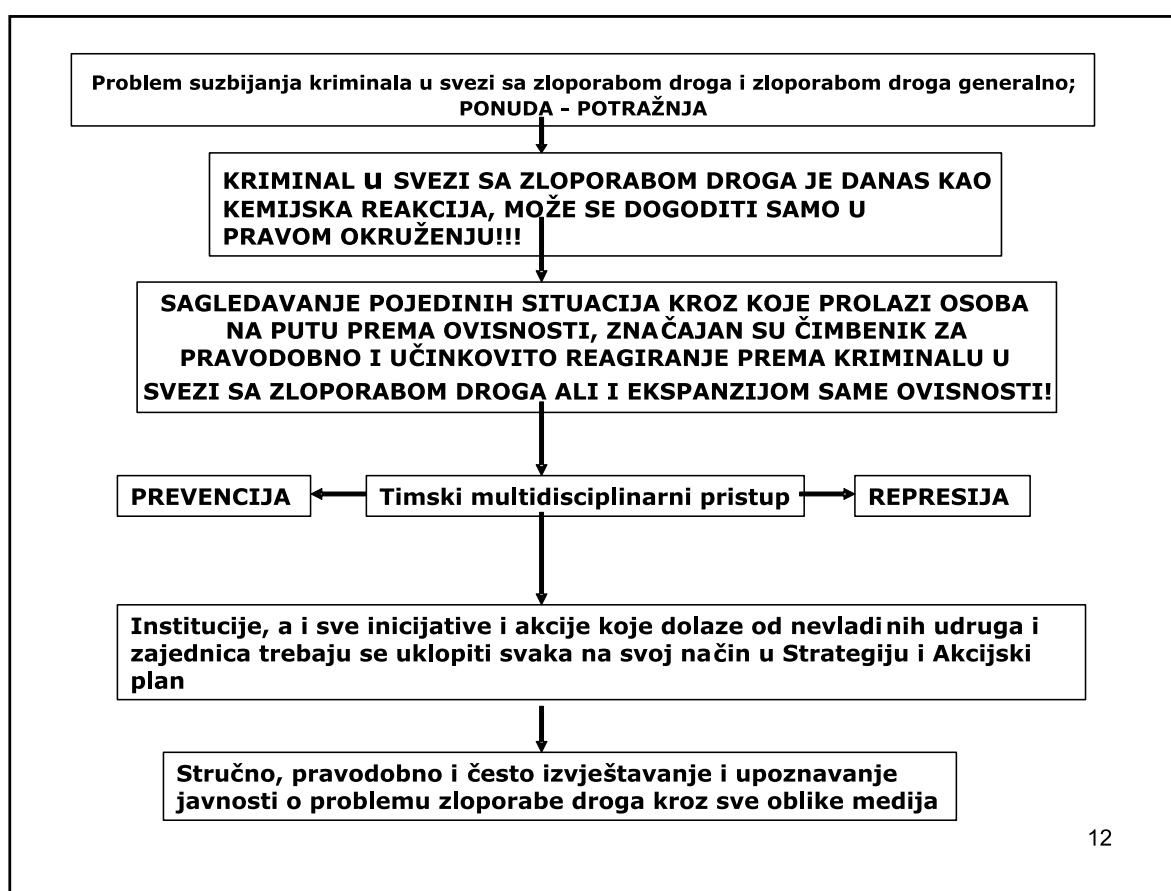
4. VAŽNI KRIMINALISTIČKO-METODIČKI PRISTUPI U SUZBIJANJU SEKUNDARNOG KRIMINALA U SVEZI SA ZLOPORABOM DROGA

Tijekom prethodnih izlaganja opisane su zadaće i aktivnosti MUP-a, koje su predviđene u suzbijanju kriminala u svezi sa zloporabom droga. Proučavanje i istraživanje posebnosti (specifičnosti) otkrivanja, istraživanja i sprječavanja određenih vrsta kaznenih djela, nalazi se u domeni kriminalističkih metodika kao dijelova kriminalistike.

Sukladno ovakvoj definiciji, **kriminalistička metodika** suzbijanja kriminala u svezi sa zloporabom droga i onog koji počine ovisnici o drogama, ima neke karakteristike koje drugi oblici nemaju, pa će i metodički pristup u suzbijanju biti različiti. Kad je bilo riječi o sekundarnom kriminalu, vidljivo je da se pojavljuju različiti oblici zločina, kojima ovisnici i potrošači nastoje doći do droge ili sredstava za financiranje konzumacije droge. Sa znanjem samo općih taktičkih i tehničkih kriminalističkih pravila i pristupa, praktičari – kriminalisti nisu potpuno osposobljeni za optimalno obavljanje svojih zadaća, jer ne raspolažu završnim specijalističkim znanjem. Poglavitno je važno uz uvažavanje **kaznenopravnog pristupa**, adekvatno kriminalistički modificirati postupanje sukladno pravilima kriminalistike. Zbog metodoloških razloga posebnu pozornost treba pokloniti

kriminalističkoj **fenomenologiji**,¹ te je sustavno izučavati unutar problematike kriminala u svezi sa zloporabom droga.

Fenomenološke specifičnosti u odnosu na kriminal u svezi sa zloporabom droga, danas se sustavno ne proučavaju i ne prate dovoljno. Jedan od problema je da upravo na tom području nije prisutna dovoljna metodička edukacija, a uglavnom je tu prisutan opći kriminalističko-taktički pristup, što često nije dovoljno da bi se u cijelosti sagledale kriminalističke karakteristike, kod počinjenja primjerice imovinskih delikata u odnosu na potrošačku populaciju droga. Tako kod prikupljanja informacija, otkrivanja, kriminalističke obrade – policijsko-izvidnih radnji, kad je u pitanju sekundarni kriminal, treba maksimalno doći do izražaja timski rad (timski rad u kriminalističkom smislu je zajedničko rješavanje složenih problema od strane jednorodnog ili raznorodnog tima. Njime

¹ Kad se govori o kriminalističkoj fenomenologiji organiziranog kriminala u svezi sa zloporabom droga, kroz analizu čimbenika (morfologija, tehnika zločina, kriminografija – interdeliktne odnose, tipologija pojedinih zločina) koji tvore holizam sustava zločina u svezi sa zloporabom droga razlikujemo tri kategorije:

- tradicionalne kriminalne skupine (organizacije)
- profesionalne kriminalne organizacije (skupine)
- prilagodljive kriminalne skupine (organizacije) organiziranog kriminala – organizacijska struktura im je pokretljiva, pa se teško uočava hijerarhijski niz – razbijanjem veće skupine nastaje niz manjih i lako se prilagođuju na sve oblike kriminalnog djelovanja – kod nas u Hrvatskoj to je najzastupljeniji oblik.

se osigurava primjena odgovarajućih metoda, tehničkih sredstava i postupaka u svim procesnim funkcijama rukovođenja, Modly, 2002.).

Primjerice, 1983. godine u blizini Zagreba, bilo je počinjeno ubojstvo u svezi s razbojničkom krađom u obiteljskoj kući. U tadašnjoj *Kriminalističkoj upravi zagrebačke policije*, formirao se tim od dvadeset inspektora iz svih specijalističkih odjela, kako bi otkrili počinitelja. Kako su indicije ukazivale na to da bi počinitelj bio iz populacije ovisnika o drogama, u početnoj fazi obrade usmjerili smo otkrivačke djelatnosti u tom pravcu. Nositelji funkcije rukovođenja bili su inspektori iz Odjela za suzbijanje imovinskih delikata, što je i bilo logično jer su najbolje poznavali sklop strukture samog kriminalnog događaja. Kroz mjesec dana uspjeli smo otkriti počinitelje i razjasniti okolnosti, te su isti procesuirani i presuđeni. Ključna informacija koja nas je odvela prema počinitelju, dobivena je od informatora iz narkomiljea, a odnosila se na prodaju "vruće" (ukradene) robe (nakita), na "crnom" tržištu ispod stvarne cijene.

Primaran čimbenik u opisanoj kriminalističkoj obradi bio je timski rad i uključivanje specijalističkih (linijskih) inspektora u jedan tim, što se pokazalo nužnim upravo kod analize informacija kojima smo raspolagali, i poznavanja kriminalističke fenomenologije pojedinih metodika.

5. NAČELA PROAKTIVNOG DJELOVANJA

U širem kontekstu proaktivnog strategijskog djelovanja prema kriminalu u svezi sa zloporabom droga, važni detalji su:

- prikupljanje informacija iz legalnih izvora (statistički pokazatelji, istraživački projekti pojedinih državnih tijela i ustanova, nevladinih udruga i medija...)
- analiza prikupljenih podataka (analitika)
- pažljivo praćenje podataka (trenutačno ažuriranje)
- obavijesti, omogućavanje informacija (baza podataka) u smislu dostupnosti svima koji rade na problematici suzbijanja zloporabe droga, podržavati više izvora informacija – prilagodljiv informatički sustav
- na osnovu informacija prilagođavati način djelovanja (*Nacionalna strategija suzbijanja zloporabe opojnih droga u Republici Hrvatskoj* i *Akcijski plan suzbijanja zloporabe opojnih droga u Republici Hrvatskoj*)
- sakupljati informacije iz izvora koji su predviđeni prema načinu policijskog postupanja glede suzbijanja zloporabe droga (uz analitičko praćenje tu su i rad s informatorima - pouzdanicima, intervjui i ostale policijsko-izvidne mjere i radnje).

6. PREVENTIVNI KRIMINALISTIČKI PRISTUP U ODNOSU NA KRIMINAL U SVEZI SA ZLOPORABOM DROGA

Uz represivnu kriminalistiku koja se danas razvila prema modernim i sofisticiranim načelima i zauzima središnju cjelinu u kriminalističkoj znanosti, a njena pravila se primjenjuju *post delictum*, pojavljuje se i razvija tzv. preventivna kriminalistika, čija se pravila koriste za djelovanje *ante delictum*, odnosno za sprečavanje kriminala.

Specifičnost predmeta preventivne kriminalistike je u tome što još nema kaznenog djela, nego se na temelju iskustva i prognoze djeluje prije njegove pojave. U tom smislu analiziranje, statističko obrađivanje pojavnih oblika kriminala u svezi sa zloporabom droga, informacije o uočenim i prisutnim devijantnim ponašanjima koja mogu rezultirati ulaskom osobe u zonu kriminala, trendovi zloporabe na određenim područjima i lokacijama i dr., neće koristiti samo policijsko-represivnom sustavu već i drugim tijelima i državnim institucijama, kao važnim čimbenicima u suzbijanju i prevenciji zloporabe droga.

Proučavanja preventivne kriminalistike kad je u pitanju zloporaba droga i svi prateći oblici kriminalnog djelovanja, moraju biti u glavnim crtama usmjereni:

- prema pravodobnom uočavanju novih pojavnih oblika (modaliteti, trendovi) krijumčarenja i zloporabe opojnih droga
- prema kontinuiranom educiranju (specijalizirana izvanškolska izobrazba) te maksimalnom angažiranju svih policijskih službenika (poglavito na suzbijanju ulične distribucije opojnih droga i konzumiranja opojnih droga na javnim prostorima i površinama)
- prema planiranju i poduzimanju preventivnih mjera i aktivnosti vezanih uz sprečavanje zloporabe opojnih droga u "zonama", blizini dječjih vrtića, odgojno-obrazovnih ustanova te drugih mjesta na kojima se okuplja pretežito mlađa populacija
- prema aktivnom sudjelovanju u provođenju medijskih kampanja koje imaju cilj educirati mlade ljude o štetnosti konzumiranja opojnih droga, te na taj način upoznati javnost s mjerama koje policija provodi kako bi se spriječile, reducirale i ublažile štete koje nastaju za pojedince i društvo u cjelini, a vezane su uz zloporabu opojnih droga
- prema unapređenju prikupljanja, obrade i analize svih oblika informacija vezanih uz kriminalitet zloporabe opojnih droga, uz međusobnu razmjenu tih informacija na regionalnoj i međunarodnoj razini i drugo.

7. ZAKLJUČNO RAZMIŠLJANJE

Rasprostranjenost i promjenjivost narkoscene, kako na domaćem tako i međunarodnom planu, treba sagledavati kroz sve oblike koji prate zloporabu droga, poglavito u odnosu ponude i potražnje droge. Isto tako treba uzeti u obzir sve oblike kriminalnih aktivnosti pojedinaca, skupina i organizacija, koje počine u vidu primarnog, sekundarnog i tercijarnog kriminala. Suvremene trendove zloporabe droga, nije moguće definirati i prepoznati u kratkom vremenskom razdoblju, promatrajući samo mali vremenski insert od nekoliko godina. Zato se kriminalistička analiza i prosudba, te operativno postupanje, treba temeljiti kako na kriminalističkoj praksi, tako i na pratećem teorijskom pristupu kriminalu u svezi sa zloporabom droga, kroz duže vremensko razdoblje, uvažavajući pravila i učenja **kriminalistike kao znanosti i struke**. Samo takvim pristupom moguće je uspostaviti kontrolu nad trendom porasta kriminala u svezi sa zloporabom droga i svesti ga u granice međunarodnih standarda u odnosu na prihvatljivi rizik i štetne posljedice. Kriminalno djelovanje pojedinaca, skupina i organizacija u smislu kriminala u svezi sa zloporabom droga, i svih njegovih dijelova, moguće je učinkovito suzbijati samo uz **stručni, zakonski i kontinuirani timski pristup**.

LITERATURA I KORIŠTENE REFERENCE

Prilikom pisanja ovog članka koristio sam se dijelovima iz svog magistarskog rada pod naslovom *Sekundarni kriminal ovisnika o drogama u uvjetima hrvatske narkoscene* obranjenog na Policijskoj akademiji u Zagrebu 2006. godine i svoje knjige *Droga (NE) rješiv problem*, Zagreb 2007. Također uz navedenu literaturu koristio sam se i internim bilješkama i evidencijama, informacijama koje sam skupljao i analizirao, tijekom svog operativnog kriminalističko–policijskog rada, te kroz međunarodne policijske kontakte, suradnju i edukacije, na planu suzbijanja zloporabe droga.

1. Babić, S., Finka, B., Moguš, M. (1994). *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Bortner, M. A. (1988). *Delinquency and Justice, School of Justice Studies*. Arizona State University.
3. C. G. Davison i Neale, J. M. (1999). *Psihologija abnormalnog ponašanja i doživljavanja*. Prijevod i hrvatska obrada. Jastrebarsko: Naklada Slap. 383.
4. *DEA: Operation Winernight*. 1998.
5. *DEA: Drug information – International Threat Assessments*. Washington D. C., 2006.
6. *European Monitoring Centre for Drugs and Drugs Addiction: Annual Report on the State of Drugs Problem in the European Union*. Lisabon: EMCDDA, 2003.
7. Faber, V., Cajner – Mraović, I. (2003). *Strategija djelovanja Policija u zajednici, Reforma operativno–preventivnog djelovanja rada policije u odori*. Pilot–projekt. Zagreb: MUP RH.
8. FBI (Federal Bureau of Investigation – U. S. Department of Justice) (2006). *White – Collar Crime*. Annual Report, Washington.
9. *FBI: Drugs and Organized Crime - World Situation – Report*, Washington, 2006.
10. INCB (The International Narcotics Control Board – United Nations) (2006). *World Drug Report 2005*. New York: INCB.
11. INTERPOL (2006). *Drugs and Criminal Organizations*. Lyon.
12. Klarić, D. (1999). *Suvremeni trendovi zloporabe droga*. Zagreb: Državni inspektorat RH.
13. Klarić, D. (2002). *Crni trag droge*. Zagreb: Državni inspektorat RH – Promotor zdravlja. 11., 20., 28., 140.–143.
14. Klarić, D. (2007). *Droga (NE)rješiv problem*. Zagreb: Dvotočka.
15. Klarić, D. (2006). *Porast nasilničkog kriminala kao komplementarni dio današnjih trendova zloporabe droga*. Stručno izlaganje na Konferenciji s međunarodnim sudjelovanjem, pod nazivom Ovisnost, zlouporaba droga, rehabilitacija, resocijalizacija i smanjenje štete, Pula.
16. Kozarić – Kovačić, D. i dr. (1996). *Sociopatološka obilježja narkomana i osoba s poremećajima ličnosti (počinitelj kaznenog djela)*. Zagreb: MUP RH.
17. Kušević, V. (1990). *Zloupotreba droga*. Zagreb: RSUP RH. 50.
18. Modly, D. (1994). *Objašnjenje trileme - ubojstvo, samoubojstvo, nesretni slučaj*. Monografija. Zagreb: MUP RH. 262.
19. Modly, D., Korajlić, N (2002). *Kriminalistički rječnik*. Tešanj: Centar za kulturu i obrazovanje. 272.

20. Modly, D. (1988). *Kriminalitet ovisnika*. Priručnik za stručno odrazovanje radnika unutrašnjih poslova. 4. Zagreb: RSUP SRH. 30.
21. Modly, D., Pavišić, B. i suradnici (1995). *Kriminalistika*. Sveučilište u Rijeci.
22. Pavišić, B., Veić, P. (1998). *Komentar Kaznenog zakona*. Zagreb: MUP RH.
23. Petrović, B. (2004). *Narko kriminal*. Sarajevo: Pravni fakultet univerziteta u Sarajevu. 12.
24. Sakoman, S. (2001). *Društvo bez droge*. Zagreb: Institut Ivo Pilar. 47.
25. Singer, M. (1994). *Kriminologija*. Zagreb: Globus. 626.
26. Stanić, T. (1989). *Zloupotreba droga i njeno suzbijanje*. Priručnik za stručno obrazovanje radnika unutrašnjih poslova 6. Zagreb: RSUP SRH.
27. Šakić, V. (1991) *Pregled važnijih teorija kriminalnog ponašanja*. Penološke teme – pregledni članak. Zagreb. 3.
28. Ured za suzbijanje zloporabe opojnih droga: Nacionalna strategija suzbijanja zloporabe opojnih droga u RH za period od 2006. do 2012. i Akcijski plan suzbijanja zloporabe opojnih droga u RH za period od 2006. do 2009. godine, Vlada Republike Hrvatske, Zagreb, 2006.
29. Ured za suzbijanje zloporabe opojnih droga: Godišnja izvješća o provedbi Nacionalne strategije suzbijanja zloporabe opojnih droga za 2000., 2001., 2002., 2003., 2004., 2005., 2006. Vlada RH, Zagreb.
30. UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime): World Drug Report (2000., 2001., 2002., 2003., 2004., 2005., 2006.), Vienna.

Summary

Dubravko Klarić

CRIMINALISTIC AND METHODOLOGICAL APPROACH IN PREVENTION OF CURRENT DRUG CRIMINAL AND ITS MAIN FEATURES

From various fields of expertise, one of the most important problem, which should be recognized as a part of drug abuse is DRUG CRIMINAL.

Variety of its dialectal forms, connection between committing a crime and characteristics of criminal offender brought not only criminal act, but serious noxious consequence to modern society in general. DRUG CRIMINAL, DRUG ABUSE OR DRUG MISUSE is a very wide and complex field of science which can not be precise separated among this related terms. Research, analysis and understanding one of its forms requires complementarity of other forms. International NARCO-SITUATION, has a very large influence on Croatian NARCO-SCENE. In general, social circumstances in Croatia also improved problem of drug abuse spreading. Permanent need of international co-operation on all levels should be first step of solving drug abuse problem. The most important strategic documents, which thoroughly worked out drug abuse in Croatia are PROGRAM OF NATIONAL STRATEGIC and ACTION PLAN OF DRUG ABUSE in Republic of Croatia. We should also have in mind, according to the plan, that there should be comparison method of modern and sophisticatedly approach between criminal phenomenology, preventive police and crime investigation activities. It is very important to create effective co-operation, between Ministry of interior and other state institutions to prevent this problem. Division and pro-active approach are very important, in solving problems like: expansion, accumulation and moving of illegal money. Team work and division of duty are key to successful solution of problem.

Key words: drug abuse, drug criminal, criminalistics characteristics, phenomenology, information, education, criminalistic and police activity, pro-active approach and effect.